

Een God van mensen

Nu wij het in deze gemeente opnieuw aandurven om een aantal weken stil te staan bij wat wij voelen en verlangen, denken en vragen, wanneer wij het woord 'God' uitspreken, kunnen we misschien het beste beginnen met te kijken naar het groepje Godzoekers dat deze dagen in de liturgie centraal staat : naar de magiërs uit het Mattheus evangelie, op zoek naar de nieuwe koning der Joden. We moeten dan wel eerst doen wat we deze week ook thuis gedaan hebben en uit dit verhaal de kerstversieringen weghalen die er in de loop der eeuwen in zijn aangebracht : het stalletje, de koningen op kamelen, alle vroomheid die zich rond dit stukje bijbel heeft opgehoopt, ook de leer over zonde, genade, over Jezus als tweede persoon van een Goddelijke Drieëenheid. De Jood Mattheus en zijn gemeente wisten niets van dat alles. We proberen in deze oude tekst iets terug te horen van wat de gemeente van Mattheus destijds - veertig jaar na de dood van Jezus - gehoord moet hebben.

In zijn geboorteverhaal voert Mattheus de magiërs op als de eerste Godzoekers, of juist - en dat is wellicht direct al het belangrijkste - als de eerste zoekers naar de Godsgezant, de messias. De schrijvers van de bijbelverhalen wisten immers, net als wij, dat God zelf zien en ontmoeten een onmogelijkheid is. Het door stilte en verborgenheid omgeven oermysterie dat wij hier God noemen is voor zo'n ontmoeting te groot, te ver weg, te onpeilbaar. In de oudste delen van de Bijbel, in fragmenten van de boeken *Exodus*, *Genesis* en *Numeri*, waar God Yahweh genoemd wordt, voeren schrijvers deze nog wel op als een wijze, nogal temperamentvolle, soms ook gewelddadige man aan wie weinig menselijks vreemd is, die spreekt met Eva, Caïn, Abraham, Mozes, en soms ook met zichzelf. De auteurs van de Bijbel zijn blijkbaar al gauw gaan inzien dat God zo opvoeren, hoe literair uitnodigend en opwekkend ook, onrecht zou kunnen doen aan zijn mysterie en aan het mysterie van ons eigen leven. Op de ondoorgrondelijkheid van het waarom van ons bestaan kan zo'n verhaalfiguur geen antwoord zijn. Als God ooit spreekt, een wil, een bedoeling kenbaar maakt, kan dat blijkbaar alleen gebeuren via tussenpersonen, profeten, rechters, psalmbidders. 'Ik zal jouw woord zijn' laten ze Yahweh tot Mozes zeggen, en zo is het voortaan altijd gegaan. In God geloven is dan ook geen filosofie - hoeveel denkwerk er soms ook bij komt kijken - het is een keuze, het is temidden van het onbekende dat God in de eerste plaats is en blijft, kiezen voor een woord van mensen over Hem, of Haar : mensen die getuigen van een scheppende geest die ons boven onszelf uittilt en geest van God genoemd wordt. In onze traditie is dat de keuze voor de woorden die Mozes doorgaf, voor de boodschap die de profeten uitschreeuwden, voor de liederen die David zong, voor de blijde boodschap over de messias die Mattheus en zijn mede-evangelisten verkondigden. In ons verhaal vandaag zijn de geschenken van de magiërs aan het kind, aan de man van Nazareth, het teken van hun en onze instemming met het woord, met de daad van liefde die hij van zijn leven gemaakt heeft. In God geloven is achter die woorden, achter die verhalen staan, niet uit gewoonte of om welke reden van buitenaf dan ook, maar omdat je aan den lijve ervaren hebt dat het voor jou de goede woorden, de goede verhalen zijn : woorden die je omhoog tillen en doen leven, woorden die de weg wijzen naar vrede in eigen ziel en naar vrede op aarde, in een rechtvaardiger samenleving. Anderen, in andere beschavingen, andere tradities, zullen ook andere keuzes maken. Het grote onbekende waarmee we in de eerste plaats geconfronteerd worden als het over God gaat, maakt dat onvermijdelijk. Het is één van de belangrijkste verworvenheden van onze tijd van kennis en communicatie dat wij aan het leren zijn die andere keuzes te respecteren, of ze nu Boeddha, Mohamed, de verhalen over Brahma en Shiva of welke andere geloofstraditie dan ook betreffen, en onze eigen keuze dus te relativeren. In het verhaal van Mattheus gaan de wijze mannen naar eigen land en eigen tradities terug. Wij zijn slechts één van de vele manieren waarop de mensheid met het mysterie van God, van bestaan en schepping, omgaat. 'In het huis van de vader zijn vele woningen', zegt het evangelie, en 'laten ze allen één zijn'. Dat maakt de verschillende keuzes niet minder serieus of intens, wel kunnen ze geleefd worden in een geest van openheid, van aandacht voor de ander, in de goede geest, Gods geest dus, die vrede brengt en vreugde in mensen van goede wil.

Natuurlijk zal geen van al die geloofstradities ons Gods mysterie openbaren. In de meeste van hen en zeker in onze eigen Joods-Christelijke traditie wordt steeds opnieuw maar naar één zaak, één doelstelling verwezen die God blijkbaar bezig houdt : naar het welzijn van de mens die gemaakt is naar Zijn of Haar beeld en gelijkenis. De Bijbel is er op uit, lijkt het vaak, om het verschil tussen God en mens te doen verdwijnen. Hier in Amsterdam woonde ruim drie eeuwen geleden de Joodse denker Spinoza, die zich wereldberoemd heeft gemaakt met de uitspraak dat God en het universum samenvallen. De Bijbel gaat niet zo ver, maar heeft wel vaak de neiging God op zijn minst te doen samenvallen met zoiets als het mensdom : Geen andere God dan een God van mensen. De rest is stilte, het grote onbekende waarmee, waarin wij moeten leven. Geloven in

God wordt dan inderdaad een oproep tot kiezen : ga spreken en handelen als deze messias, en je zult leven, je zult zien : God zien, toch, in de ogen van je medemens. Zoiets overkomt hier deze magiërs die na hun lange tocht, geleid door sterren en dromen, neervallen voor het kind. Hun verhaal zegt ons dat we niet bang moeten zijn achter sterren en dromen aan te gaan, want sterren en dromen leiden ons, vroeg of laat, naar de andere mens die mijn broeder en zuster is, nu eens mijn zorgenkind, dan weer mijn gids, of mijn geliefde, of mijn voorbeeld, zelfs mijn messias.

In de Bijbel gaan de beloften van God inderdaad naadloos over in de geluksverlangens van ons mensen. Koesteren wij in ons diepste wezen niet de verlangens waarover ook Torah en evangelies spreken : het verlangen naar een 'Ik zal er zijn' van mensen in velerlei gedaante, naar hulp, veiligheid, warmte, liefde, ervaringen die we als kind bij onze moeder en vader geleerd hebben, een verlangen dat nooit ophoudt, dat we tot het einde van ons bestaan met geliefden en vrienden beleven en dat we nooit helemaal vervuld zien. Maar het verlangen naar 'Ik zal er zijn' houdt ons wel gaande, doet ons leven. En tegelijkertijd is er dat andere oerverlangen uit het Uittochtsverhaal : naar nieuw vrij land, naar scheppingskracht, naar een samenleving van gerechtigheid. Wanneer de bijbelse schrijvers de beloften van hun God formuleren verwoorden zij in feite de diepste verlangens, de inzet van ieder mensenleven : vrede in de mensenziel en vrede op aarde.

In dat licht straalt ook het kerstverhaal van vandaag. Dit is het eerste 'Ik zal er zijn' verhaal van het Mattheus evangelie en er zullen er nog vele volgen. De belofte van de Sinaï laat dat evangelie door Jezus, de helper, de genezer, de vriend, op 1001 manieren waar maken. Dat geldt ook voor de andere belofte, die van goed land - Jezus zelf sprak van het Rijk Gods, en zei dat het begin ervan te vinden was in ieder mensenhart. De erenaam die de magiërs Jezus geven - koning der Joden - zal straks als spitschrift boven zijn hoofd staan als hij aan het kruis hangt. Het evangelie van Mattheus is geschreven om ons ervan te overtuigen dat Jezus die koning, die Godsgezant bij uitstek was, geen politieke krachtpatser, maar een koning die doet wat koningen behoren te doen : woorden spreken, daden stellen van vrede, gerechtigheid, zorg voor de naaste. Daar heeft deze koning alles voor over gehad. In zijn geboorteverhaal al laat Mattheus kruis en verrijzenis zeer aanwezig zijn. De afgrijselijke moord op grote aantallen onschuldige kinderen is in wezen erger dan wat straks op het kruis van Golgotha gebeurt. Het kind Jezus zelf ontsnapt, verrijst een eerst maal, uit Egypte nog wel, zoals ooit het volk van Israël. Mattheus weet hoe hij zijn verhaal moet vertellen. Dat verhaal roept bovendien op tot slimheid : machtshebbers als Herodes, die niets van een God van mensen begrijpen, moet je te slim af zijn. Neem een andere weg, vertel een ander verhaal : doe mee aan Amnesty. Green peace of Occupy, zoiets

Naar die vrede kunnen mensen ook streven zonder stil te staan bij het mysterie dat dit alles draagt, zonder God, en zonder Godsgezanten. Het belangrijkste in een mensenleven is minder welke godsgezant of welke messias de hunne is dan de vervulling van die oerverlangens naar nabijheid en gerechtigheid. Wanneer we echter dat mysterie wél willen verwoorden, wanneer we wél kiezen voor geloof in God : voor woorden, gezangen en gebaren over een God - de Verborgene, de Levende die ons draagt en leidt - is dat omdat we ervaren hoeveel goed ze in onszelf en in anderen teweeg brengen. Om dat we zien hoezeer ze ons helpen beter om te gaan met het geheim van ons bestaan, betere mensen te zijn, dichterbij onszelf, dichterbij anderen, hoezeer ze ons verlangen naar goed land, naar gerechtigheid doen toenemen. Dat geloof in een God van mensen is daarom geen ijdel spel, geen ronddraaien in een kring, integendeel : het is een opwaartse, een spiraalbeweging : het woord, waarin de geest van God werkzaam is, tilt onze menselijke werkelijkheid boven haarzelf uit, maakt haar rijker, opener, doelgerichter. In dat woord, in die geest, worden we inderdaad steeds meer de glorie van God. Dat is het wat we in onze liturgie hier iedere week weer samen proberen waar te maken.

Wat wij vandaag doen, symbolisch maar daarom niet minder intens, is instemmen met het gebaar van de magiërs, zoals zij diep neerbuigen voor het kind, voor de man van Nazareth, instemmen met het woord, met de daad van liefde die hij van zijn leven gemaakt heeft. In deze mens Jezus was nabijheid, was gerechtigheid. In hem komen God en mens heel dicht bij elkaar. In hem geloven, hem achterna gaan, betekent dat wij op onze beurt zo goed als zijn God proberen te zijn, nabij aan de ander, mensen van gerechtigheid. Zoiets kunnen we natuurlijk alleen maar samen bereiken. Daarvoor zijn we een gemeente .

In de hoop dat het licht, de geest die in hem was in ons zal doorbreken, steeds opnieuw, ook in 2012, zeg ik : Amen.

Henk Hillenaar